

Estudi d'alguns aspectes del parlar de Vinaròs

MARGARIDA GIL I LLUCH

1. INTRODUCCIÓ

Vinaròs es troba situat al nord del País Valencià en la comarca del Baix Maestrat. Concretament és l'últim poble costaner de la província de Castelló.

Des d'una perspectiva dialectal, el Baix Maestrat és una zona que ha portat conflictes a l'hora de classificar-la, ja que hi ha hagut diversitat d'opinions. Les propostes de la majoria dels dialectòlegs solen considerar-lo com un parlar de transició entre el nord-occidental i el valencià amb punts de contacte amb el tortosí (cas per exemple: Badia, Veny, etc.). Però investigacions més aprofundides com la de Lluís Gimeno (1986, 1991) ens permet parlar d'una unitat dialectal entre les zones tortosines i el nord del País Valencià. Això significa que caldrà situar el nostre parlar dins el que L. Gimeno anomena tortosí, això és, dins del marc d'un dialecte diferenciat tant del nord-occidental com del valencià.

2. MÈTODE D'ENQUESTA: PROBLEMÀTICA

Tot estudi dialectal té uns problemes inherents que seria bo de comentar.

En primer lloc, caldria destacar la dificultat a l'hora de seleccionar els enquestats. Es difícil trobar persones que no hagen rebut influències d'altres parlars, ja siga perquè un familiar (pare, mare, avi...) no haja nascut al poble o perquè aquesta persona haja viscut en una altra població.

Per tal de realitzar l'enquesta hem tingut en compte les diferents generacions, és a dir, hem diferenciat quatre grups segons les edats: menors de 20 anys, entre 20 i 40 anys, entre 40 i 60 anys i majors de 60. Hem tingut en compte també el sexe dels enquestats realitzant una enquesta al 50 % entre tots dos, perquè de vegades és molt significatiu el resultat obtingut.

En fer un estudi per generacions, ens adonem que en la gent jove es perceben influències procedents de l'ensenyament, de manera que no és estranya la rectificació. D'altra banda, sovint els mateixos informants cauen en el parany d'autocorregir-se; de tota manera, conscients d'aquests problemes metodològics, hem intentat que les respostes s'adapten al seu parlar col·loquial.

L'ús del magnetòfon ens ha permés analitzar més detingudament la informació, tot i els problemes d'audició que es deriven d'una simple gravació sense mitjans tècnics més sofisticats.

3. CASOS DE PÈRDUA O MANTENIMENT DE LA /d/ INTERVOCÀLICA (<-ATA, -ATOR) A VINARÒS

Si fem un repàs del panorama d'aquest fenomen lingüístic al País Valencià observarem que la pèrdua de la /d/ intervocàlica procedent del grup llatí -ATA és un tret comú al valencià general. Segons Emili Casanova (1985) aquest fenomen tindria el seu origen al segle XVIII a partir del sufix -ada, utilitzat per a crear substantius, de gran productivitat, que signifiquen colp o valor intensificatiu i a partir dels diminutius, molt utilitzats en valencià, formats per -adet. D'aquí s'estendria als participis en -ada.

D'altra banda, pel que fa a la pèrdua de la /d/ intervocàlica del sufix -ATOR, cal advertir que és també general a bona part del País Valencià, tot i que entre la gent més gran es percep certa vacil·lació.

Ha estat Lluís Gimeno (1989) qui més ha estudiat el fenomen de la pèrdua o manteniment de la /d/ intervocàlica en el tortosí. Aquest autor afirma que la bibliografia sobre aquest fenomen és escassa i ho és encara més pel que fa a aquesta zona en qüestió. De fet, segons recull el mateix Gimeno, Alcover es limita a dir que la pèrdua de la /d/ intervocàlica només es dóna al País Valencià, tot exceptuant les localitats per ell estudiades (Alcalà de Xivert, Peníscola, Benicarló i Vinaròs) on la pèrdua de la /d/ no es dóna en la desinència -ador; Griera afirma que la /d/ intervocàlica desapareix en el valencià comú en les desinències -ada, -ador, sense esmentar la nostra zona; Colón és l'únic que comenta l'existència de formes reduïdes per la pèrdua de /d/ intervocàlica al sud de Morella.

Com comenta Gimeno (1989) cal prestar atenció a aquest fenomen lingüístic, ja que es constitueix en una veritable isoglossa que permet distingir dues zones dialectals; ens referim a la divisió entre tortosí septentrional i tortosí meridional a partir de la isoglossa del manteniment o pèrdua, respectivament, de la /d/ intervocàlica provinent del llatí -ATA.

3.1. ESTUDI DE LES DADES RECOLLIDES

Les dades que hem recollit a través de les enquestes fetes a Vinaròs, presenten una gran variabilitat de formes i una notable oscil·lació en la pèrdua o manteniment de la /d/ intervocàlica provinent del llatí -ATA. Tot seguit passarem a exposar-ne els resultats, analitzant sobretot el fenomen per edats i donant finalment una visió de conjunt. Hem cregut convenient comparar aquestes dades amb les recollides d'un escrit dels anys 40 (M. Foguet, *Bona nit, cresol!*), on es fa palés el parlar d'aquesta època, i amb les dades recollides per Gimeno (1989), cosa que ens permetrà, d'una banda, observar si hi ha hagut algun indici d'evolució i, d'altra, realitzar un estudi més aprofundit de la situació actual.

Si prestem atenció en primer lloc a la informació obtinguda en les enquestes realitzades en la generació menor de 20 anys, comprovarem que el derivat del llatí -ATA sol ser majoritàriament [-á], ja siga en els substantius que signifiquen colp ([klaté^lá], [baskolá], [bufetá], [patá]) o en els substantius comuns ([a^raká], [ansalá]). Tot i això, hi ha un altre resultat en aquests casos, encara que minoritari en aquesta edat, es tracta de l'allargament d'aquesta /-á/ final: [-áa], per bé que es percep que la segona vocal és molt més dèbil: [patáa], [aj^sáa], [táa panáa]. Pel que fa als participis, la tendència majoritària és a fer [-áda] ([tapáda], [despuláda]) tot i oscil·lant en menor grau amb la forma [-áa] ([despuláa]). També hem comprovat la tendència a mantenir la forma [-áda] en mots que són iguals en

espanyol ([fatʃáda], [kuɾáda]). Cal remarcar que en aquesta generació, a diferència de la resta, no es produeix la palatalització de la -a/ final, fenomen ben estès en generacions més grans.

Pel que fa a la generació compresa entre els 20 i 40 anys, els resultats de les enquestes són aproximadament els mateixos que els de la generació menor de 20 anys. S'aprecia una generalització dels resultats en [-á] en els substantius que signifiquen colp ([klatelá], [baskolá], [bufetá], [patá]) i substantius comuns ([ajʃá], [ensalá], [fáta paná]) oscil·lant amb el resultat [-áa], sempre en menor grau ([ajʃáa]). Pel que fa als participis, es troben a igual nivell els acabaments en [-áda] ([tapáda], [despuháda]) i en [-á] ([tapá], [despuhá]). Cal destacar un cas curiós, cap dels enquestats d'aquesta generació emprà la forma [-áda] en el mot [fatʃáda], la realització habitual és [fatʃá]. Com a fenomen rellevant, voldríem remarcar que en les dones majors de 30 anys el resultat del grup -ATA és majoritàriament [-áa] amb molts casos de palatalització del segon element o de tots dos ([fatʃáa], [klateláa], [arakáa], [kuɾáa], [miráa]) tot i que mantenen el grup [-áda] en els participis ([tapáda], [despuháda]) però amb palatalització de la [-a] final. Val a dir que quan ens referim a la palatalització, no volem dir que el resultat siga /ɛ/ sinó un so a mitjan de camí entre /a/ i /ɛ/.

La generació que comprén entre els 40 i els 60 anys és la que presenta un grau més alt de pèrdua de /d/ intervocàlica. De fet, no hem trobat cap cas de manteniment ni tan sols en participi. El resultat del grup llatí -ATA és majoritàriament [-áa], oscil·lant en menor grau amb [-á] en els substantius que signifiquen colp, així tenim [bufetáa] i [bufetá], [klateláa] i [klatelá] i en els substantiu comuns [ansaláa] i [ansalá], [aʃakáa] i [aʃaká]. Aquesta vacil·lació també es presenta als participis [despuháa] i [despuhá], [tapáa] i [tapá] i en la formació de femenins com ara [kuɾáa] i [kuɾá]. Però com ja hem dit, el resultat majoritari és [-áa]. Pel que fa a l'articulació de la vocal final, observem un gran augment de la palatalització de la segona [-a] en els acabaments en [-áa], sobretot pel que fa a les dones, palatalització que també s'observa quan el resultat és [-á] ([mirá]). Quant als hòmens, també es percep un cert grau de palatalització, però prou inferior al de les dones.

En el grup dels enquestats majors de 60 anys, caldria fer dos grups: de 60 a 70 anys i majors de 70. En els enquestats del primer grup s'adverteix la tendència a fer [-áa] ([ajʃáa]) tot i alternant minoritàriament amb [-á] ([fatʃá]) amb una palatalització en tots dos casos quasi generalitzada del so final. En els participis, tot i predominar la forma [-áa], comencen a haver-hi exemples amb [-áda] ([tapáda], [despuháda]) amb palatalització de la [-a] final.

En el segon grup, és a dir, els majors de 70 anys, tot i que hi ha oscil·lació entre els tres resultats [-á], [-áa], [-áda] s'observa un increment de les formes en [-áda] en contextos en què no es produïa en les altres generacions, és a dir, en els substantius que signifiquen colp ([bufetáda], [baskoláda]) i en els participis ([tapáda], [despuháda]). La palatalització segueix sent predominant en els grup de les dones fins a arribar a l'articulació de /ɛ/ palatal ([ajʃáɛ], [kuɾáɛ]) o en l'articulació palatalitzada dels dos sons resultants del grup -ATA ([fatʃáa], [ansaláa]).

Per altra banda, pel que fa al grup -ATORE, voldríem destacar el manteniment de la /d/ intervocàlica en totes les generacions i en tots els contextos ([penʒadó], [mokadó]).

3.1.1. Comparació de dades amb l'escrit de M. Foguet i amb l'estudi de Gimeno (1989)

M. Foguet escrigué, entre 1945 i 1946, *Bona nit, cresol!* reflectint el parlar de Vinaròs en aquesta època. Analitzat l'escrit, els resultats que n'hem extret són els següents: predomini de la terminació <-ae> en els noms comuns (vegae, fatxae, cansalae, Camarae, aixae, cullerae), participis amb <-ada> (triada, dixada, perdonada, malpensada...) amb algun cas esporàdic amb <-ae> (tapae, pintae) i un únic cas amb <-a> (antera). D'aquí s'extreu que tot i ser general l'acabament <-ada> en els participis, la presència del resultat <-ae> ja marca la pèrdua de la /d/ intervocàlica del llatí -ATA i l'afebliment i palatalització del segon element, així com la quasi total absència del resultat <-a>. Així doncs, el fenomen de la pèrdua de la /d/ intervocàlica devia ser recent, ja que els parlants encara eren conscients d'aquesta pèrdua en l'allargament de la [-a] final.

Dins el mateix escrit es fa palés el manteniment de la /d/ intervocàlica provinent del grup -ATOR (llauradó, compradó, esquiladó).

Pel que fa a les dades de Gimeno (1989), hom pot constatar que el manteniment de la /d/ intervocàlica en els grups provinent del llatí -ATA i -ATOR és molt irregular. Mentre que la terminació [-adór] es manté en quasi tota la zona tortosina, la terminació en [-áda] s'ubica en àrees molt irregulars. Gimeno afirma que les localitats costaneres no mantenen aquesta /d/ provinent de -ATA tot i que declara que hi ha exemples en què es manté.

Així doncs, contrastarem els resultats dels exemples estudiats per Gimeno en les comarques del tortosí meridional amb els que hem obtingut en les nostres enquestes a la localitat de Vinaròs.

Pel que fa al manteniment de la /d/ intervocàlica provinent de -ATA, Gimeno no observa cap cas de manteniment a Vinaròs (ex: [řáta paná], [klateláá], [fatřáá], [ajřáá], [despułá]) en canvi nosaltres hem advertit certa oscil·lació:

-[klateláá]. Entre la generació menor de 20 anys, el resultat predominant és [-á], així com també ho és en la generació entre 20 i 40 anys. En la generació de 40 a 60 anys, tot i predominar la forma [-áa], amb afebliment del segon element, hi ha també casos de terminació en [-á]. En la generació major de 60 anys hi ha casos de conservació del grup [-áda].

-[fatřáá]. Hi ha una clara tendència al manteniment de la /d/ intervocàlica en generacions menors de 20 anys.

-[ajřáá]. Es produeix la pèrdua quasi generalitzada en totes les generacions, tot i que cal remarcar que aquesta forma alterna amb el resultat en [-á] en les generacions menors de 40 anys. S'observa algun cas esporàdic de manteniment en generacions majors de 70 anys amb palatalització de la /a/ final.

-[ansaláá]. Hi ha casos de manteniment de la /d/ intervocàlica en generacions majors de 70 anys.

Coincidim amb Gimeno en la pèrdua generalitzada de la /d/ intervocàlica en el mot [řáta paná], però hi ha una oscil·lació entre la terminació [-á] i [-áa], amb afebliment del segon terme, generalitzant-se la primera en generacions menors de 20 anys.

Tot i que Gimeno no ha fet palés el resultat dels següents mots en la localitat de Vinaròs, anem a constatar els que nosaltres hem obtingut:

-[baskolá]. A Vinaròs el resultat és [-á] en les generacions menors de 40 anys i [-áa], amb afebliment del segon terme, en la generació entre 40 i 60 anys. El manteniment de [-áda] és oscil·lant entre els majors de 60 anys.

-[mirá]. La pèrdua és generalitzada en totes les generacions, tot i que hem observat algun cas esporàdic de [-áa] en generacions majors de 70 anys.

-[bufetá]. El comportament és el mateix que en el cas de [baskolá].

3.2. CONCLUSIÓ

De l'estudi que acabem d'exposar, se'n pot extreure que la isoglossa que separa el tortosí meridional del septentrional no està ben definida. A Vinaròs, concretament, hi ha una gran variabilitat de formes resultants del llatí -ATA. Les raons són ben diverses. Sembla ser que el fenomen de la pèrdua de la /d/ intervocàlica és recent, és a dir, el situaríem cap al segon quart del segle xx. Això ho demostra que les generacions majors de 70 anys encara empenen la terminació en [-áda], no només en els participis sinó també en els substantius que signifiquen colp, quan en aquest context, segons Casanova (1985), és el primer on es perd. La generació d'edats compreses entre els 40 i els 60 anys és la que més acusa la pèrdua d'aquesta /d/ intervocàlica, ja que no la manté ni en els participis, tot i que és conscient d'aquesta pèrdua com ho demostra l'allargament de la [-á] final resultant de la pèrdua d'aquesta /d/. El manteniment de la /d/ intervocàlica en generacions menors de 20 anys i, en alguns casos, en menors de 40 es deuria a l'ensenyament i en molts casos a l'autocorrecció.

Conclouríem dient que si bé al País Valencià la pèrdua de la /d/ intervocàlica provinent del llatí -ATA i -ATOR és general, a la zona del tortosí no hi ha un resultat generalitzat i aquest és diferent en poblacions situades a pocs quilòmetres, situades en la mateixa comarca i varia, fins i tot, dins una mateixa població.

4. TRACTAMENT DE LA /-a/ FINAL EN EL PARLAR DE VINARÒS

Els estudis sobre el timbre de la vocal a en posició final han estat diversos. Entre aquells podem destacar els següents: Francesc de Borja Moll (1991) afirma que:

La A es manté com a **a** en final absolut. El timbre en català modern oscil·la entre **a**, **a**, **a**, **e**, **e**, **e**, segons els dialectes. En general està representada pel timbre **e** en català oriental i en baleàric, per **e** en la regió mitjana del català occidental (Urgell, Lleida), i per **a** clara en les zones nord i sud d'aquest dialecte, en valencià i en alguerès. Hi ha matisos de pronúncia de caràcter comarcal i fins i tot local. A la zona meridional del Regne de València, especialment a la ciutat d'Alacant, el timbre de la **-a** depèn de la vocal tònica, si aquesta és **á**, **é**, **í**, **ó**, **ú** la final és **-a** mitjana, si la tònica és **ó**, **é**, la final és **o**, **e** respectivament.

Com podem observar, Moll no cita de manera explícita la nostra zona d'estudi. En aquest sentit, Joan Veny (1989) tampoc no tracta el fenomen en la nostra zona i es limita a dir:

El fonema de tercer grau d'obertura /a/, a una zona que, 'grosso modo', comprén el Segrià, la Noguera, les Garrigues i Fraga, en posició final absoluta es realitza amb una menor obertura dins el vessant anterior [e].

Per la seua banda, J. Martí i Castell (1970), en estudiar el dialecte occidental, es limita a les localitats de Lleida, Almenar, Àger, Isona, Sort i Esterrí d'Àneu i diu que la -A postònica final llatina, en línies generals, es manté, afegint que:

La vocal neutra final [e] no és exclusiva del català oriental; efectivament l'he pogut enregistrar més d'una vegada a les localitats que estudio. Aquesta vocal neutra [e] existeix al domini oc-

cidental; existeix una [ɛ] oberta; existeix una [e] tancada; i existia també l'articulació de la a com a tal a.

Emili Casanova (1985) parla de l'assimilació vocàlica de la /-a/ àtona final a les vocals i en valencià meridional i en alacantí.

ɔ...a > ɔ...ɔ

ɛ...a > ɛ...ɛ

Però és J. Colomina (1985) qui tracta més àmpliament el tema al sud del País Valencià. Com a referència bibliogràfica cita J. Hadwiger que fou el primer que qualificà el fenomen com «assimilació vocàlica progressiva» i «harmonia vocàlica», distingint cinc casos en localitats valencianes situades al sud del riu Xúquer. Les regles que assenyalen són les següents:

1. é + a → é + ε a Relleu.
2. ´ + a → ´ + ε a Alcoi.
3. ó + a → ó + ɔ a Bocairent
4. é + a → é + ε , i ó + a → ó + ɔ a Albaida, Banyeres, Muro i Gorga.
5. ´ + a → ´ + ɔ a Ontinyent, Cocentaina i Almudaina.

J. Colomina, en estudiar el parlar de l'alacantí, assenyalen una sèrie de regles d'assimilació vocàlica que es donen en aquesta zona:

-/a/ → [ɛ]/ # (seg) /é/ [-sil]₁ - #

-/a/ → [ɔ]/ # (seg) /ó/ [-sil]₁ - #

-/a/ → [ɛ]/ # (seg) /´/ [-sil]₁ - #

Però conclou dient que aquestes són regles variables, car els seu efecte no és el mateix sobre tots els parlants d'una mateixa localitat. I que, a més a més, les diverses variants mitjançant les quals s'actualitza la variable sociolingüística (-a) són portadores d'un significat social, i tot sovint adquireixen el grau d'estereotips, els quals són usats àmpliament per a caracteritzar les diverses varietats: parlar de la /ε/. Finalitza apel·lant a la necessitat d'emprar mètodes espectrogràfics per a captar els diversos matisos.

4.1. ESTUDI DE LES DADES RECOLLIDES

En les enquestes que hem elaborat, referides al tractament de la /-a/ final a Vinaròs, ens hem centrat en tres contextos: quan la vocal tònica és /e/, /a/ i /ɛ/. Seguidament hem contrastat les nostres dades amb les recollides per Gimeno (1989) en el seu estudi sobre el tortosí meridional.

Així doncs, en la generació menor de 20 anys, la realització de la /-a/ final és [-a]. No es produeix cap mena de palatalització ni assimilació ni àdhuc en el context é...a, el resultat del qual és el manteniment d'aquesta vocal final.

En el grup de persones enquestades d'edats compreses entre els 20 i els 30 anys, ja comença a notar-se una certa variabilitat. Els homes no solen palatalitzar en cap context, encara que hi ha algun cas esporàdic de palatalització quan la vocal tònica és /ɛ/. Les dones menors de 30 anys palatalitzen la /-a/ final, sense arribar a /ɛ/, quan la vocal tònica és /é/, però no ho fan en la resta de casos.

Però en les dones majors de 30 anys hi ha una clara tendència a la palatalització en el context é...a i una oscil·lació en el resultat en /-a/ final quan la vocal tònica és /a/ o /e/, a causa del fet que la palatalització no és sistemàtica. Per exemple, palatalitzen llanda, taca,

llenyà, però no palatalitzen plaça o gepa. La palatalització no arriba mai a ser /ɛ/ sinó un so a mitjan de camí entre /a/ i /ɛ/.

La generació de 40 a 60 anys presenta un clar augment de la palatalització. En el context *é...a* el resultat és *é...e* com en el cas [tɛrrɛ]. Tot i això, la diferència entre sexes se segueix notant, mentre que la palatalització de la /-a/ final en els homes no és sistemàtica, sí que ho és en el cas de les dones, tot i que aquesta no arriba a /ɛ/ oberta.

En la generació major de 60 anys hauríem de diferenciar dos grups: de 60 a 70 anys i majors de 70. En el primer grup, com en l'anterior, en el context *é...a*, el resultat és *é... e*. En la resta de contextos es nota un clar augment de la palatalització en els cas dels homes, mentre que les dones segueixen la palatalització sistemàtica del grup anterior. En la generació major de 70 anys, els homes segueixen amb un grau de palatalització entre /a/ i /ɛ/, però les dones ja realitzen una clara /ɛ/ oberta en tots els contextos: [ándɛ], [kásɛ], [tásɛ], [kámɛ], [térɛ], [pérɛ].

Hem comparat aquests resultats amb les dades recollides per Gimeno (1989) en el seu estudi de les comarques del tortosí meridional, tot i que inclou el Montsià (que ell situa dins el tortosí septentrional). Així doncs, segons les localitats estudiades, el resultat de /-a/ final és:

-[a]. Montsià: Alcanar, Ulldecona i Mas de Barberans alternant amb [-ɛ]. Baix Maestrat: Benicarló, Alcalà de Xivert, Peníscola i Sant Mateu. Tinença de Benifassà: Castell de Cabres, Fredes i la Pobla de Benifassà. Matarranya: Torredarques, Pena-roja i Beseit. Ports de Morella: Morella, el Portell, la Mata, Sorita, Herbers i Vilafranca. Alt Maestrat: Ares, Albocàsser, les Coves de Vinromà i Vilanova d'Alcolea.

[-ɛ]. Montsià: Sant Joan del Pas, els Valentins, la Sénia i Mas de Barberans (alternant amb [-a]). Baix Maestrat: Sant Rafel del Maestrat, Rossell, Traiguera, Sant Jordi, Canet lo Roig, Vinaròs i Xert.

Veiem, doncs, que el resultat de /-a/ final en [ɛ] només es dona en una petita zona fronterera entre el Montsià i el Baix Maestrat, tot i que inclou poblacions de les dues comarques. Com ja hem apuntat, a Vinaròs el fenomen és oscil·lant depenent d'edats i, de vegades, fins i tot, de sexes.

4.2. CONCLUSIÓ

Com hem pogut comprovar, a Vinaròs, el resultat de la /-a/ final és [-a], [-a] palatalitzada o [-ɛ] depenent de diferents factors, ja siguin socials o culturals. Notem una manca total de palatalització en la generació més jove, mentre que aquesta va augmentant a mesura que avança l'edat.

De fet, la gent de Vinaròs no és conscient d'aquesta palatalització i ho demostra el fet de burlar-se de la gent d'altres pobles que realitza aquesta palatalització de forma general, com ara Traiguera (anomenada [trajgérɛ]) i de considerar el fenomen com un «defecte de poble», amb totes les connotacions que pugua comportar el mot «poble».

5. LA TERCERA PERSONA DEL PRESENT I L'IMPERFET D'INDICATIU DE LA PRIMERA CONJUGACIÓ EN EL PARLAR DE VINARÒS

J. Veny (1989), en parlar del dialecte nord-occidental, afirma que la desinència [-e] correspon a la 3a persona del present d'indicatiu de la 1a conjugació (<-AT) i que la desinència [-ave] correspon a la 3a persona de l'imperfet d'indicatiu de la 1a conjugació. A

més a més, nota que l'àrea va des del nord fins a una línia que s'estén per sota de Lluçena i Castelló, amb alguna excepció com Tortosa que fa *canta* i *cantava*.

Així doncs, en línies generals, la 3a persona del present d'indicatiu de la 1a conjugació és -e en nord-occidental i és -a en tortosí. Pel que fa a la 3a persona de l'imperfet d'indicatiu, hi ha variabilitat de formes en el nord-occidental: -ava, -aves, -ave / -ave , -aves, -ave / -ave, -aves, -ave; mentre que el tortosí fa -ava, -aves, -ava.

Max. W. Wheeler (1984) ens aportarà més informació al tema en referir-se al País Valencià. En tractar el paradigma de present en la zona nord del País Valencià, diu que es caracteritza per la forma en /o/, fonema plenament distint de /a/ en aquella zona. A Morella, Vinaròs, Benassal, Alcalà de Xivert i Lluçena, la 1a persona del present d'indicatiu és en /o/ (canto) com el català del Principat. Això permetria en principi, distingir la 1a persona de la 3a o l'indicatiu del subjuntiu, però el manteniment de la /a/ de la 3a persona només es produeix a Vinaròs. A Morella, Alcalà de Xivert, Benassal i Lluçena ha estat substituïda per [e], la qual pot ser heretada del català primitiu, però és més probable un origen analògic on el punt de partida seria la /e/ de la 3a persona del present de subjuntiu. O, posant-ho a l'inrevés, una /a/ no encaixava gairebé en un present, sobretot després de la substitució de [-am], [-au] per [-em], [-eu] en el present d'indicatiu de la 1a conjugació.

Pel que fa a l'imperfet d'indicatiu afirma que la /v/ desapareix quan es troba entre /á/ i /e/ (per tant, no esdevé en primera persona [-áva]) en dues zones: al nord, sobretot a l'interior (Morella, Benassal, Lluçena i Castelló) i, al sud, a Gandia, Benigànim, Pego, Al Patró, Cocentaina, Biar i Monòver. Aquest fenomen s'explicaria per analogia amb les altres conjugacions (-ies, -íem, -íeu, -ien) on no hi ha consonant entre la vocal temàtica i la desinència.

5.1. ESTUDI DE LES DADES RECOLLIDES

Els resultats de les enquestes segueixen la tònica dels fenòmens abans estudiats. En generacions menors de 20 anys els resultats són uniformes: 3a persona del present d'indicatiu [-a] [pénsa], [paséjza]; 3a persona de l'imperfet d'indicatiu [-áβa] [donáβa], [treŋkáβa]; 4a persona de l'imperfet d'indicatiu [-áβem] [enseŋáβem], [demanáβem].

En les generacions entre 20 i 40 anys els resultats són: 3a persona del present d'indicatiu [-a] [káŋta], [párla]; 3a persona de l'imperfet d'indicatiu [-áβa], amb algun cas esporàdic amb [-e] [kaŋtáβe]; 4a persona de l'imperfet d'indicatiu [-áβem] [treŋkáβem], [anáβem].

Entre els 40 i els 60 anys segueix la tendència a palatalitzar la [-a] final. Així doncs, els resultats són els següents: 3a persona del present d'indicatiu [-a] palatalitzada i amb algun cas esporàdic amb [-e] [párl̩e], [enséŋ̩e]; 3a persona de l'imperfet d'indicatiu [-áβa] amb /-a/ final palatalitzada [bałáβa]; 4a persona de l'imperfet d'indicatiu és sempre [-áβem] [estáβem].

En generacions majors de 60 anys caldria fer, una vegada més, la distinció en dos grups: de 60 a 70 anys i majors de 70. Així doncs, els enquestats del primer grup realitzen la 3a persona del present d'indicatiu amb [-a] palatalitzada, mentre que els majors de 70 anys fan [-e] o [-e] [bále], [káŋte]. Pel que fa a l'imperfet d'indicatiu, la generació entre 60 i 70 anys fa la 3a persona [-áβa] amb palatalització de la /-a/ final, mentre que la generació major de 70 anys fa [-aβa] amb /-a/ final palatalitzada o [-aβ̩e] [treŋkáβ̩e]. També hi ha vacil·lació entre la generació majors de 70 anys pel que fa a la 4a persona de l'imperfet d'indicatiu

que realitzen [-áβem] o [-áem] [parláem], [bałáem], mentre que els enquestats del primer grup fan majoritàriament [-áβem].

5.1. CONCLUSIÓ

S'aprecia clarament en l'exposició de les dades recollides, que el resultat dels fenòmens estudiats no és unànim en totes les generacions d'una mateixa població, en aquest cas Vinaròs.

En les generacions menors de 20 anys no existeix la palatalització de la /-a/ final en el paradigma de present ni en imperfet i no hi ha pèrdua de labiodental, realitzada bilabial fricativa, en imperfet. La palatalització de la vocal final va augmentant a mesura que avança l'edat fins a arribar a [-e] o [-ε] en la gent major de 70 anys. Pel que fa a l'imperfet d'indicatiu, la conservació de la labiodental, realitzada bilabial fricativa, és general fins a la generació major de 70 anys on la conservació o la pèrdua és oscil·lant. En cap cas no hem observat que es realitze la labiodental com ho apuntava Moll (1929-33), ni tan sols en gent major de 80 anys.

Així doncs, es comprova que les isoglosses del tortosí influencien aquesta zona i donen com a resultats més generals la forma [-a] per a la 3a persona del present d'indicatiu, la forma [-áβa] per a la 3a persona de l'imperfet d'indicatiu i [-áβem] per a la 4a persona de l'imperfet d'indicatiu.

BIBLIOGRAFIA

- CASANOVA, E. (1985): «El valenciano dentro del diasistema lingüístico catalán», *Revista de Filología Románica*, III, pp. 25-34.
- COLOMINA, J. (1985): *L'Alacantí*, Alacant, Diputació provincial d'Alacant, Institut d'Estudis «Juan Gil-Albert».
- (1991): *El valencià de la Marina Baixa*, València, Generalitat Valenciana.
- GIMENO, L. (1986): «El tortosí septentrional», *Actes del seté Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, Barcelona, PAM, pp. 619-628.
- (1989): «La pèrdua de la /d/ intervocàlica: casos de manteniment en tortosí meridional», *Miscel·lània Joan Bastardas*, 2, Barcelona, PAM, pp. 87-101.
- (1991): «El tortosí. Extensió i característiques dialectals», *A Sol Post*, pp.171-192.
- MARTÍ I CASTELL, J. (1970): *Contribució a l'estudi del dialecte occidental*, Tarragona, Diputació provincial.
- MOLL, F. DE B. (1929-33): «La flexió verbal dels dialectes catalans», *Anuari de l'Oficina Romànica de Lingüística i Literatura*, pp. 73-184.
- (1991): *Gramàtica històrica catalana*, València, Universitat de València, (1a ed. 1952).
- VENY, J. (1980): *Introducció a la dialectologia catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana.
- (1989): *Els parlars catalans*, Palma de Mallorca, Moll.
- WHEELER, MAX W. (1984): «La conjugació valenciana: geografia, diacronia i psicologia», *Miscel·lània Sanchis Guarner*, I, pp. 404-419.